

**ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԿՈՆԴԱԿԸ
ՍՈՒՐԲ ՀՈՒՓՍԻՄԵԻ ՏԱՃԱՐԻ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՄԱՆ ԱՌԹԻՎ**

**ՎԱՋԳԷՆ ԵԱՌԱՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ,
ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱՋԴԻՍ
ԵՊԻՍԿՈՓՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱՔՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ,
ԵԱՅՐԱՊԵՏՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ ՀԱՄԱՋԿԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵՇԱՐ
ԱՔՈՈՈՑ ԱՅՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԲՈՑ ԿԱՔՈՒՂԻԿԷ ԷՋՄԻԱՄՆԻ**

ՋՐԻՍՏՈՍԱԿԱՆԴ ՍԻՐՈՑ ՈՂՋՈ՞ՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ
ՄԵՇԻ ՏԱՆՆ ԿԵԼԻԿԻՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ
ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՀԱՅՈՑ, ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՐԶՈՒՅՆ ՀԱՅՈՑ,
ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՓՈՍԱՑ, ԵՊԻՍԿՈՓՈՍԱՑ, ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ, ԶԱՀԱՆԱՅԻՑ ԵՒ
ՍԱՐԿԱՌԱԿԱՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՐԵՄՓՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ
ԵՒ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԵՒ ՊԱՇՏՏՆԵՒԻՑ ԵՒ ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՀԱՄԱՅՆ
ՀԱՅԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

ատիկ է այսօր, և Սուրբ Յարութեան շնորհներուն ներքև գրի կ'առնենք
սոյն կոնդակը: Զատկի օրով կոնդակ կը գրենք. վասնզի իրօք Վատկա-
կան է Մեր ուրախութիւնը:

Դուք բոլորդ ևս, հարազատ պաւակներ Մեր, ցնծացէ՛ք և ուրախ
կողէք, զի ահա մեր հնազոյն սրբավայրերէն ամենէն հրաշակերտը, հայ ճարտարա-
պետութեան գլուխ-գործոց Սուրբ Հռիփսիմէն, ամբողջապէս և վայելչապէս վերա-
նորոգուած է արդէն:

Հայոց հինաւորոց պատմութեան վկաներէն մին՝ ճշմարտախօսն Ագաթանգե-
ղոս, կը պատմէ մեզի, թէ Դ դարու սկիզբներուն, Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ և
Տրդատ Գ թագաւոր Հայոց, քաղաքամայր Վաղարշապատի մօտերը վկայարաններ
շինեցին, այնտեղ ամփոփելով սրբացած աճիւնները նահատակուած Հռիփսիմեանց
և Գալիանեանց կոյսերուն. «Եւ կանգնեալ երիս վկայարանս, մին ի հիւսիսու
յարևելից կողմանէ քաղաքի, ուր վկայաց սանական Հռիփսիմէ երեսուն և երեք
ընկերօք»:

Այդ վկայարանները «տախտակամաժ, մայրափայտեայ, բնեռապինդ, հաստա-
հեղոյս, երկաթազամ» էին, կնքուած «քրիստոսանշան կնքովն»:

Եւ անցան այսպէս երեք անգամ հարիւր տարիներ:

Եւ ահա, 618 Փրկչական թուականին, մեծագործն Կոմիտաս կաթողիկոս, նա-
հատակուած կոյսին վկայարանին վրայ, սրբատաշ քառով կառօյց Սուրբ Հռիփ-
սիմէի այժմեան կեղդոնազմբէթ տաճարը խաչածն յատակազծով:

Կոմիտաս կաթողիկոսի ներշնչուած վարպետները իրենց հոգիին լոյսով կերտեցին Սուրբ Հռիփսիմէն՝ «Ռաշապէս և վայելուչ և նազելի և պայծառ շինուածով», ինչպէս կը վկայէ և կը բնորոշէ ճարտարապետական արուեստի ճշմարիտ պագցումով: Ժ դարի պատմիչ Յովհաննէս Կաթողիկոս Դրասխանակերտցին:

Սուրբ Հռիփսիմէն տաճարի կառուցման յիշատակին Կոմիտաս կաթողիկոս ձօնեց իր «Անձինք նուիրեալք»-ը, մարգարիտ երգերէն մին մեր հոգևոր բանաստեղծութեան, որով մարտիրոս կոյսերը կը փառաբանուին իբրև «զոհ փրկութեան Հայոց աշխարհի», որոնք փարատեցին «վաւար դիւապաշտ մոլորութեանց»:

Սուրբ Հռիփսիմէն՝ է դարէն մինչև մեր օրերը պահպանուած է նոյնութեամբ, շնորհիւ բազմաթիւ նորոգումներու: Յիշատակելի են մանաւանդ՝ ԺԷ դարուն Փիլիպոս Աղբակեցի և Եղիազար Այնթապցի կաթողիկոսներու, և յաջորդ դարուն Սիմէոն Երևանցի կաթողիկոսի կատարած շինարարական աշխատանքները: Իսկ տաճարի վանդակատունը կառուցված է Դուկաս կաթողիկոսի օրով, 1790-ին:

Այսօր յոյժ երջանիկ ենք, որ Աստուծոյ ողորմութեամբ, Մեզի վիճակուեցաւ հովանաւորել ներքին և արտաքին վերանորոգումը և բարեարգումը Սուրբ Հռիփսիմէի, որով այս յուշարձան եկեղեցին ստացաւ իր նախնական հոյակերտ տեսքը՝ ջինք ու վճիտ, և ներդաշնակ ձևերով ու համաչափութիւններով: Սուրբ Հռիփսիմէի վերանորոգման աշխատանքները կատարուեցան առաւելագոյն նախանձախնդրութեամբ, ուղղակի և տեական դեկավարութեան և հսկողութեան ներքև Մայր Աթոռի ճարտարապետներու յանձնաժողովին, որ բաղկացած է բոլորիս յարգանքը և գնահատանքը վայելող հայրենի հեղինակաւոր ճարտարապետներէ:

Սուրբ Հռիփսիմէն վերաշինելու Մեր ծրագիրը կենսագործուեցաւ սրտաբուխ նուիրատուութեան շնորհիւ իտալահայ բարերարներ տիարը Երուանդ Հիւսիսեանի և Օննիկ Մանուկեանի, որոնց անունները քանդակուած պիտի մնան այս Սուրբ Տաճարի հազարամեայ բարերուն վրայ և միշտ պիտի յիշուին անոնք երախտագիտութեամբ:

Երանի՛ անոնց, որ իմաստութիւնը ունին իրենց յիշատակը յաւերճացնելու շինարար գործերով, հայրենի Մայր հողի վրայ, «ուր ոչ գող մերձեցաւ և ոչ ցեց ապականէ»: Վասնզի մեր հայրենի հնադարեան տաճարները անմահ և յաւերճական յուշարձաններն են հայ ժողովուրդի լոյս հաւատքին ու կեանքին և կառուցողական հանճարին:

Անմահ և յաւերճական է նաև Ռաշակերտ Սուրբ Հռիփսիմէն, «վայելուչ և նազելի և պայծառ» հարսը հայ ճարտարապետութեան: Համակ խորհուրդ է ան և ներդաշնակութիւն, մարմին առած ապրող ոգի՝ անմեղ կոյսի արեան զոհաբերութեան յիշատակով և հայ հանճարի լոյսով բիրեղացած:

Սուրբ Հռիփսիմէն վաւերական վկայութիւն մըն է մարդկային ոգեկան ուժերու յաւերժութեան, Սուրբ Յարութեան շնորհներուն ներքև:

Նահատակուած ամէն սուրբի արին Զրիստոսի Յարութիւնը կը վկայէ, և մարդկային ամէն հանճարեղ ձեռակերտ Սուրբ Յարութեան շնորհները կը ճշմարտէ:

Փա՛ռք Սուրբ Հռիփսիմէին:

Փա՛ռք հայ ճարտարապետական հանճարին:

Փա՛ռք մեր հայրենի վերածնունդին:

Լո՛յս և շնո՛րհք Ռաշափառ Յարութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Զրիստոսի եղիցին ընդ ձեզ այժմ և միշտ և յաւիտեան: Ամէն:

Վահագն Դևիդյան

ՄԱՅՐԱԿՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տուաւ կոնդակս ի 22-ն ապրիլի

1962 Փրկչական ամի,

և ի տունարիս Հայոց ՌՆԺԱ,

ի մայրավանս Արթուր Էջմիածնի: